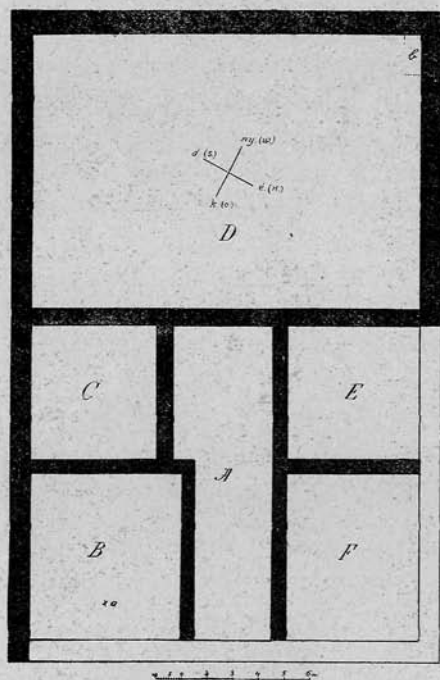

Rómaikori villa Dezmér határában.

Dezmér neve nem ismeretlen a régészeti irodalomban. Torma Károly innét szerzett az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtára számára egy Silvanusnak szentelt oltárkövet. Ugyanő itten római kéjlak, vagy villa létezését sejtette.¹ Sejtése nem volt minden alap nélkül való.

Példa rá az 1. ábra alatt látható villa alaprajza.

1. kép. A dezméri rómaikori villa alaprajza.

Fig. 1. Plan de la villa romaine à Dezmér.

Erre is, mint a legtöbb régészeti leletre, a véletlen vezetett. A megboldogult Sándor Imre ny. főszolgabíró és földbirtokosnak a „Berek alatt“ néven ösmert határ részben, a Kriseny határrész mellett Dezmérrre vezető mezei úttól balra, közvetlenül a Berek alján, elterülő szántóföldjén ugyanis egy bizonyos területen az eke kőbe akadt s nem egyszer eltört. A tulajdonosnak köre lévén szüksége, szerencsére éppen a mondott helyen kezdte azt hányatni.² Szerencsére, mert a követ hányó czigány a mellékelt alapnak éppen a sarkát kezdte meg. Ez természetesen vezette az embert, a mi rövidesen gyanút ébresztett s az esetet bejelentették az E. N. M. Érem- és Régiségtárának, melynek megbízásából még 1903 februáriusának végén és márcziusának elején ásattam e helyen.

Dezmér nem esik messze az egykori Napoca-tól. A hely, hol ennek

¹ Archaeologiai Közlemények V. 1865. p. 13. *Kolozsvár* alatt. C. I. L. III. 863.

² A be nem festett alapfalat az ásátás megkezdésekor már kiásták.

a villának alapjai felszínre kerültek, igen kedves benyomást gyakorolt: háttérben az erdős domb, a Berek, alatt pedig egyre a vízszintesbe menő völgy, melyen a Szamos folydogál végig. A Dezmérre vezető mezei út mellett egy már teljesen elhanyagolt gyógyforrás. Odább Kolozsvár felé, a Csont-hegy alján egy másik, kénes forrás. Mind olyan körülmények, melyek szerencsésen játszhattak közre, hogy itt nemcsak egy villa épüljön, hanem egész villatelep keletkezzék. S csakugyan a Krisenyen nem egy helyütt vet fel az eke köveket, melyek vakolat és cementsmárga nyomait viselik magukon. Ezekkel együtt számos rómaikori cserép- és téglatöredék kerül felszínre. Mind világos bizonyítékául annak, hogy a villa, melynek alapjait feltártam, nem állhatott egész magánosan e tájon. A biztosat természetesen csak az ásások dönthetnék el.

Az öregebb munkások egyre emlegettek valami Prodan Silvan-t, a mi egy köre volt vésvé, mit a Krisiny-en találtak, a hol szerintök koporsót is ástak ki. Az E. N. M. Érem- és Régiség-tárában csakugyan ott van a Tormától említett Silvanus-nak szentelt oltárkö, melynek emléke elferdítve maradt fenn a vidék oláh lakossága között.

Szorosan a kiásott villa alapjánál maradv, terjedelme a külső falak szélességével együtt kb. $25\cdot25 \text{ m.} \times 16\cdot70 \text{ m.}$ Azért körülbelül, mert nem ismerjük biztosan az *ABF* felőli alap szélességét. Ezt u. i. a cigány már kiásta volt, mikor az ásáshoz kezdtem. Biztos támpontom se volt arra nézve, hogy milyen széles lehetett, mert a kerület falai mind különböző szélességűek. A *BCD* helyiségeké 70 cm. , a *D* helyiségé 85 cm. , a *DEF* helyiségeké pedig 80 cm. A belső alapfalak sem egyforma szélesek. Az *A* jobbsó és balsó határfala fél méter széles, a *B* és *C*, valamint az *E* és *F* határfala 45 cm. , a *D* belső határfala 60 cm. széles. Ez az egyik szabálytalanság. A másik abban áll, hogy *A* helyiségnek nincs meg a várható ketté tagolódása. Van egy harmadik is: a *B* és *C* belső határfala nem esik egy vonalba, mint az *E* és *F*-é.

A mi az egyes helyiségek belvilágát illeti: $A = 3\cdot05 \times 12\cdot28 +$

2. kép. „Opus incertum“ a dezmeri rómaikori villa alapfalából.

Fig. 2. Fondement „opus incertum“ de la villa romaine à Dezmér.

0.85×5.28 m., $B = 5.85 \times 6.55$ m., $C = 4.9 \times 5.28$ méter,
 $D = 15.20 \times 10.72$ m., $E = 5.28 \times 5.3$ m., $F = 5.3 \times 6.55$ m.

Nem terjeszkedem ki az egyes helyiségek rendeltetésére. Mindössze két jelenséget említek meg. Az egyik az, hogy a B helyiségben a -val jelzett helyen a felszíntől 27 cm. mélyen 1 m.^2 területen a föld erősen égett volt s ugyaniitt sok csont és egy pár cseréptöredék került felszínre. Mindez valószínűvé teszi, hogy konyhahelyiséggel van dolgunk. Másutt ezt nem tapasztaltam.

D helyiségben mindössze azt figyelhettem meg, hogy b -nél 1.5×0.6 m. terjedelemben vakolattal, cementmárgával, mészszel és kavicscsal vegyes törmelékes földfolt vezetett le az alapok nivójánál 40 cm.-rel lejjebb. Kérdés, van-e jogunk *cisterna* ra gondolni. Mit se leltem itten, a mi ezt a feltevést bármi mértékben is támogathatná. Minden valószínűség szerint későbbi betűrás nyoma lehetett.

Az alapok szerkezetéről a 2-ik kép ad fogalmat. *Opus incertum* ez, melynél alól mindenütt vékony kavicsrétegre rakták a cementmárgával összekötött termésköveket. Ez a kavicsréteg b -nél volt a legvastagabb.

Hátra volna még szólanom arról, hogy milyen emlékek kerültek felszínre az ásatás rendjén. Ezeket az emlékeket anyaguk szerint három csoportra oszthatjuk, u. m. vas-, agyag- és csontholmikra.

Vasból egy néhány épületszeg, egy eszkába, egy lapos karika; agyagból finom iszapolású, vörös, szürke tónusú edénytöredékek, továbbá téglatöredékek kerültek elő; csonteszközt egyet se leltem. A mi csontot találtam, az mind ételmaradékot képvisel.

Külön kell megemlítenem azt, hogy a belső területek kiásása közben egy pár darab durva mivű, őskori cseréptöredéket is vetett fel az ásó.

Dr. Roska Márton.